

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**REZILIENCIA ÉS FELSŐOKTATÁS.
BETELJESÜL A REZILIENCIA ÍGÉRETE VAGY ÉLESEDNEK
A TÁRSADALMI EGYENLŐTLENSÉGEK A FELSŐOKTATÁSBAN?**

Ceglédi Tímea

Témavezető: Dr. habil. Fényes Zsuzsanna Hajnalka

DEBRECENI EGYETEM

Humán Tudományok Doktori Iskola

Debrecen, 2017

Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása

Értekezésünk a felsőoktatásig kimagasló teljesítménnyel eljutó hátrányos helyzetűek (a reziliensigérettek) körében vizsgálja, hogy a hallgatóévekben miképpen alakul az eddig reziliens (azaz a hátrányok ellenére sikeres) iskolai életút.

Napjainkban új oktatási problémák válnak hangsúlyossá. A 8 általános iskolai osztály, sőt a középiskola el nem végzése nem akkora tömeget érint, mint a történelmileg távolabbi múltban (Hrubos 2012a, Kozma 2014, Forray R. & Kozma 1992). A szakirodalomban vita övezi a felsőoktatás és a társadalmi egyenlőtlenségek kapcsolatát. Az egyik oldalon amellett érvelnek, hogy az oktatási expanzió hatására érvényét veszti a felsőoktatáson belüli társadalmi egyenlőtlenségekről szóló diskurzus egyrészt amiatt, mert a széles körben elérhető oktatás magában hordozza a tágabb, társadalmi hovatartozás szempontjából kevésbé válogatott meritési bázis lehetőségét, másrészt pedig amiatt, mert az alsóbb szintek egyenlőtlenségei tükrében kisebbnek tűnhetnek a felsőoktatáséi, s az oktatás e magaslataiba érve a szelekció miatt már nagyon sok minden eldől (pl. Treiman 1970, Beck 1983, Breen & Jonsson 2005, Nagy P. 2003). A másik oldal ezzel ellentétben olyan terepnek tekinti a felsőoktatást, ahol jelentősek az egyenlőtlenségek, sőt ott tornyosulnak, élesednek ki, szabadulnak el igazán (pl. Altbach 2010, Vukasovic & Sarrico 2010, Szemerszki 2009a, 2009b, Kozma 2004, Shavit et al. 2007, Lucas 2001, Polónyi 2006, 2016a, 2016b, Róbert 2000a, 2000b) többek között az expanzió azon természeténél fogva, hogy a differenciálódás és diverzifikálódás (Veroszta 2010) domináns formái a társadalmi egyenlőtlenségek.

Az értekezésünk elméleti részében összegzett szakirodalom összességében annak a véleménynek szolgáltat több megerősítést, hogy az egyenlőtlenségek jelen vannak a bekerülés vagy kimaradás tényében, a bekerülés differenciáltságában (a felsőoktatás belső rétegzettsége mentén fennálló társadalmi különbségekben), a bennmaradásban, a hallgatóévek eltöltésében, valamint a hallgatóléten túli boldogulásban. A felsőoktatáson belül végbemenő folyamatokról kevésbé gazdag szakirodalom áll a rendelkezésünkre. Értekezésünkben a hallgatók mindennapjaiba nyújtunk betekintést, ezzel mélyítve, taglalva tovább a kérdést: Hogyan kúszik be a származás a felsőoktatás falain belülre?

A mobilitásvizsgálatok leíró, összehasonlító, következményeket elemző hagyományát követve a jelenség mögötteseit feltáró szakirodalom sorába illeszkedik értekezésünk. A „miért” és „hogyanok” mélyebb vizsgálatát tűztük ki célul. Ehhez olyan hallgatókat helyezünk középpontba, akik az oktatási pályafutás egy fontos mérföldkövének kivételként viselkednek a szokványos társadalmi összefüggéshez képest azzal, hogy (regionális

viszonylatban is) hátrányos helyzetük ellenére kimagasló eredménnyel jutottak be a felsőoktatásba. A kontrollcsoportjaikkal való összehasonlítás által megismerhetjük, hogy a háttér alapján egyforma, de eredményességüket tekintve különböző csoportok hogyan viselkednek a felsőoktatásban nemcsak egymáshoz képest, hanem az eltérő háttérű csoportokkal összevetve is. Ugyanígy tetten érhetők az eredményesség alapján homogén csoportokon belüli társadalmi különbségek is.

A reziliencia fogalma leggyakrabban a „boldogulás a nehézségek ellenére” szinonimájaként, tehát valamilyen hátráltató körülmény ellenére megtapasztalható kivételes jelenségként tűnik fel. A Nemzetközi Reziliencia Projekt definíciójában is ez a megközelítés kap hangsúlyt: „A reziliencia olyan univerzális képesség, amely lehetővé teszi egy személy, egy csoport vagy egy közösség számára, hogy megelőzze, minimálisra csökkentse vagy legyőzze a megpróbáltatások káros hatásait. (...)”¹ (Grotberg 1996: oldalszám nélkül). Kutatásainkban a reziliencia fogalmát egy szociológiai jelenség leírására alkalmazzuk (Ceglédi 2012). Akkor tekintünk valakit reziliensnek, amikor sikeres iskolai pályafutást tudhat magáénak annak ellenére, hogy társadalmi jellemzői alapján ezt nem valószínűsíthetnénk. A hátrányaik ellenére sikeres iskolai eredményekkel rendelkező tanulókat nevezzük tehát rezilienseknek. Mivel jelen értekezés a felsőoktatási karriert, sőt, azon túlmenően a diplomásként való boldogulást előrejelző tevékenységeket öleli fel, a középiskolai sikereik alapján azonosított nehéz sorsú hallgatók a rezilienságereket nevet kapták. Az ígéret jelző a felsőoktatás kontextusában érvényes megkülönböztetés, és arra utal, hogy a sikeres belépés csak egy ígéret, és nem garancia arra, hogy a hallgatóévekben is reziliens életutakról beszélhessünk. Ugyanis a felsőoktatásig vezető iskolai életútnak nem egyenes folytatása az azt követő évek sikeressége. Korábbi kutatások rávilágítottak, hogy nem tehetünk egyenlőségjelet a középiskolai boldogulás és a későbbi (felsőoktatási és munkaerőpiaci) sikerek között (Rodgers 2016, Sági 2013, Benjamin 2016, Bocsi 2016, Gáti & Róbert 2013). A két oktatási szint közötti eltérés miatt a rezilienciának az eddigiektől eltérő megközelítése szükséges, amikor a felsőoktatás a vizsgálat terepe.

A reziliencia értekezésünkben ismertetett szakirodalma, s az eddigi vizsgálatok többsége arra kereste a választ, hogy mi a titkuk a reziliens címkét valamilyen ismérvek alapján kiérdemlő diákoknak, mi az oka annak, hogy társadalmi hátrányaik ellenére kimagasló eredményeket mutathatnak fel az oktatási rendszerben. Az itt felsorakoztatott szakirodalom által kínált – olykor egymással is vitázó – lehetséges reziliencia magyarázatokhoz kapcsolódó

¹ Saját fordítás.

empirikus eredmények a részproblémák pontosabb azonosítását teszik lehetővé, s egyúttal újabb kérdések kapuit is megnyitják. Ilyen kérdés, hogy a reziliencia ígérete beteljesedik-e a felsőoktatásban vagy a társadalmi egyenlőtlenségek élesedése miatt csak ígéret marad.

Hipotéziseinket a reziliencia, valamint a felsőoktatás és társadalmi egyenlőtlenségek kapcsolódási pontjait jelentő, az értekezés elméleti részében bemutatott szakirodalom, továbbá az e területen végzett korábbi, elsősorban kvalitatív (reziliens hallgatók körében végzett interjúk – lásd Ceglédi 2012) vizsgálataink alapján fogalmaztuk meg.

1) A sikeres belépés. A szakirodalom és kvalitatív előkutatásunk alapján azt feltételezzük, hogy a reziliensígéretes sikeres belépése mögött olyan atipikus jellemzők állnak, mint a családi háttérükhöz mérten kedvezőbb intézményi, családi és saját útravaló (Blaskó 2002, Pusztai 2004a, 2009, Ceglédi 2012).

2) Differenciált belépés. Korábbi elemzések tapasztalatai alapján kimutatható volt a vizsgált régió felsőoktatásának belső rétegzettsége a társadalmi háttér mentén. Hasonló tendenciákat feltételezünk az értekezésben elemzett adatokban is. Ezúttal a társadalmi háttér alapján felállított csoportokon belül az eredményes és kevésbé eredményes hallgatók elkülönítésével vizsgálódunk. A belépéskori eredményesség és a származás mentén felállított csoportok eltérő kari sűrűsödését feltételezzük (Róbert 2000b, Kozma 2004, Veroszta 2016b, Shavit et al. 2007, Vukasovic & Sarrico 2010, Goastellec 2010, Altbach 2010).

3) Hallgatóévek. A korábbi munkák (Bocsi 2013, Ceglédi 2008a, 2012, 2014b, 2015a, 2015b, Ceglédi et al. 2016b) tapasztalataira építve feltételezzük, hogy a felsőoktatásban megjelenő fő társadalmi törésvonalat abban érdemes keresni, ahol a tanuláshoz fűződő pozitív viszony elválk mindattól, amit ezen felül kínálhatnak a hallgatóévek. A kurrikuláris követelmények engedelmes és gépies teljesítése (maximalizált óralátogatás és tanulásra szánt idő, magányos, nem hatékony tanulás) – feltételezésünk szerint – a reziliensígéretes családi hozománya. Ez a felsőoktatás kapujáig sikeres stratégia volt, de a hallgatóévek igazi tétje, hogy sikerül-e felépíteniük egy versenyképes karrierpotenciált (Sági 2013, Nyüsti 2013, Kozma 2015, Fényes 2014, Györgyi 2012, Kiss P. 2010, Bauer & Szabó 2009, Hrubos 2012a, Engler 2016, Bernstein 1996, Beck 1983). Ez jelentős részben az olyan kötelező kurrikulumon túlmutató tényezők által bontakozhat ki, mint az oktatókkal és hallgatótársakkal való kapcsolatok – mint szocializációs és kapcsolati tőke források –, valamint a kreditgyűjtésen túli tapasztalatszerzés (ezen belül akadémiai és szakértelmiségi eredményesség, nyelvvizsgák, tehetséggondozás) lehetőségeinek kiaknázása. A hallgatóévekre vonatkozó hipotézisünk, hogy a reziliensígéretes e dimenziókban lemaradnak

a velük hasonló eredményekkel, de jobb háttérrel belépőktől (nyertesektől). Ha ez igazolódik, kijelenthetjük, hogy a származás hatása felfelé kúszik (Boudon 1974, Bourdieu 2003a, 2003b, Róbert 2000b, Szívós 2009, Pusztai 2016a, Nyüsti 2012a, 2014, Bocsi 2015, 2016a, Kovács K. 2014, Ceglédi 2015a, 2015b).

4) Hosszú távú pályafutás. A hallgatóévekre vonatkozó hipotézissel összhangban a reziliensigérek lemaradását feltételezzük a nyertesek mögött abban, amit a hallgatóévek alapján megjósolhatunk az egyetemen/főiskolán kívüli boldogulással kapcsolatban. Ilyen a hallgatóévek alatti munka, a diplomaszerzés melletti kitartás, a továbbtanulási és elhelyezkedési stratégiák, valamint a társadalomért felelős értelmiségi szerepre való felkészültség. Amennyiben ez a hipotézis megerősítést nyer, elmondhatjuk, hogy a felsőoktatásban e tényezőkön keresztül (is) lehet tenni az ellen, hogy a munkapiacra (újra) megjelenjenek a származási hatások (Kozma 2004, Pusztai 2014, Sági 2013, Nyüsti 2013, Kolosi & Keller 2012, Galasi 2008, Galasi et al. 2004, Györgyi 2010, 2012, Berlinger & Megyeri 2015, Nagy P. 2010, Eppich & Köllő 2014, Róbert 2010b, Treiman 1970, Müller et al. 1989, Blau & Duncan 1967, Blaskó 2008a, Ganzeboom et al. 1991).

Az alkalmazott módszerek vázolója

Értekezésünkben a Debreceni Egyetem Felsőoktatás-kutató és Fejlesztő Központ (CHERD-Hungary) és partnerintézményei által lebonyolított Higher Education for Social Cohesion – Cooperative Research and Development in a Cross-border Area (HURO/0901/253/2.2.2.) című kutatási projekt keretében készült hallgatói kérdőíves adatbázist elemeztük. A papír kérdőívek instruktorkal támogatott önkitöltése 2012 márciusa és júniusa között zajlott a következő intézmények hallgatói körében: Debreceni Egyetem, Nyíregyházi Főiskola Gazdasági és Társadalomtudományi Kar, Műszaki és Mezőgazdasági Kar, valamint Pedagógusképző Kar, Debreceni Református Hittudományi Egyetem Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskolai Kar. A végleges mintaelemszám 1295 fő lett a felsorolt intézményekben. A válaszadás névtelen és önkéntes volt. Kutatásunk célcsoportját a következő évfolyamok nappali tagozatos, állami és költségterítéses hallgatói alkották: a BA/BSc képzések 1. és 3. évfolyamai, az MA/MSc képzések 1. évfolyamai, valamint az osztatlan képzések 1. és 4. évfolyamai.

A reziliensigérek és kontrollcsoportjaik azonosításához kiválasztottuk azokat a társadalmi háttérmutatókat, amelyek a szakirodalom alapján leginkább kijelölik az iskolai

pályafutás mezsgyéjét (apa és anya iskolázottsága, inaktív vagy a családból hiányzó apa és anya, lakóhely kistérségének gazdasági-társadalmi fejlettsége, lakóhely településtípusa, szubjektív anyagi helyzet). Kiválasztottuk továbbá a manifeszt akadémiai célokhoz legközelebb álló, a felsőoktatási sikereket leginkább előrejelző bemeneti eredményességi mutatókat (kapott valamilyen díjat, ösztöndíjat 9-12 osztályos korában félévi vagy év végi tanulmányi teljesítményért, versenyeredményért, művészeti vagy sportteljesítményért; az érettségi évében jogosult volt többletpontra sportteljesítmény vagy tanulmányi versenyhelyezés (pl. OKTV) miatt). A csoportalkotás első lépéseként a hátrányok és eredmények egyszerű számbavételét végeztük el. Becknek (1983) a kockázatok szélsőséges individualizálódását, azok egyéni kombinálódását valló elméletére alapozva kockázati dimenziókat vettünk sorra a reziliensigérek azonosítása során. Részhelyzeteket azonosítottunk, a társadalmi kockázatok individualizálódása jegyében. Ennek köszönhetően a társadalmi háttér mutatóinak többféle kombinációjával is láthatóvá válhattak a reziliensigérek. Mindez alkalmasnak bizonyult annak jelzésére, hogy mely hallgatók küzdenek leginkább származási hátrányokkal, és mely hallgatók eredményesek, meghagyva azt az indexképzésben rejlő lehetőséget, hogy ezek bármilyen kombinációban előállhatnak. Ezzel a felsőoktatásban jelen lévő nem tradicionális csoportok diverzitásához (Pusztai 2011, Engler 2013, 2016, Tőzsér 2012, Nagy P. 2010, Hrubos 2012, Veroszta 2010, Széll 2016), s a többdimenziós individualizálódott hátrányos helyzet (Mayer & Müller 1971, Blaskó 2002, Kovách et al. 2015, Vukasovic & Sarrico 2010, Huszár 2013a, 2013b, Kolosi & Keller 2012, Sági 2010, Ceglédi 2017) koncepcióhoz leginkább igazodó mutatóra törekedtünk. Hiánypótlás, dichotomizálás, indexképzés és sztenderdiázálás után klaszterelemzést hajtottunk végre, amelynek eredményeként négy csoportot azonosíthattunk. Noha csoportoknak nevezzük őket, nem a társadalmi térben élő, valós csoportot jelentenek. Azonos címkével ellátott hallgatók összességét értjük csoport alatt.

1) 125 fő került a reziliensigérek közé, akik a második legeredményesebb csoportba tartoznak, messze elhagyva a két eredménytelen csoportot, míg családi háttérük alapján inkább a legrosszabb helyzetűekhez közelítenek. Átlagosan három hátránnyal érkeztek a felsőoktatásba. Ők értekezésünk főszereplői: a hátrányaik ellenére a reziliencia ígéretével belépők.

2) Dupla ekkora csoportot tesznek ki a sodródók, akik a legrosszabb társadalmi helyzetben vannak, és eredményességük alapján is sereghajtónak számítanak. Az ő esetükben a legerősebb a társadalmi háttérnek a bemeneti eredményességet determináló hatása, vagyis

eredményességüket tekintve sodródhatnak háttérük kényszereivel. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy noha ebben az összehasonlításban ők tűnnek a legkedvezőtlenebb csoportnak, mégis úgy kell tekinteni rájuk, mint akik a közoktatás korábbi szelekciós szűrőin már túljutottak. Azt is mondhatjuk, hogy ők lehetnek azok, akik az expanziónak köszönhetően sodródtak be a felsőoktatásba, mert korábban eredményeik alapján kis esélyük lett volna hallgatóvá válni. A reziliensigéretetek háttér szerinti tükröként vizsgáljuk őket a továbbiakban, mégpedig úgy, hogy a közel azonos háttérű, de eredményesség alapján különböző két csoport felsőoktatási karrierje között lesznek-e, s ha igen, milyen eltérések.

3) A kedvező háttér alapján bejósolható jó teljesítmény a hallgatók közül csak 130-ra jellemző. Őket nyerteseknek nevezhetjük. Bourdieu (1978) győztesekként azonosította azokat, akik előnyösebb társadalmi helyzetből indulnak. Az ő felsőoktatási életútjuk egy másik tükröt jelent a reziliensigéretetek számára, hiszen a két legeredményesebb csoport közötti különbségek a társadalmi háttér hatásának bizonyítékai lehetnek. E különbségek elhalványulása pedig azt jelezheti, hogy az eredményesség képes felülmúlni a háttér hatását, legalábbis az előzetesen szelektált hallgatók körében.

4) A legnagyobb csoportot a közömbös-tékozlók adják, akik a felsőoktatásban többségben lévő jó háttérűek (akik átlagosan legfeljebb egy hátránnyal rendelkeznek) közül azok közé tartoznak, akik a kérdőívben megkérdezett bemeneti eredményességi mutatók közül szinte egyet sem tudnak felmutatni. Lehetséges, hogy ők azok, akik társadalmi pozíciójuk megtartása vagy a lesüllyedés elkerülése, a diploma presztízsmegtartó szerepe, a neki tulajdonított fogyasztási értéke miatt vesznek részt a felsőoktatásban (Lipset & Zetterberg 1970). A szakirodalom a hasonló csoportokat védteleneknek (Nyüsti 2013), pozíciót veszítőknak (Miller 1960, Róbert 2002, idézi Nyüsti 2013), haszonelvű, rendszerelitista értékcsoporthoz tartozóknak (Veroszta, 2010) vagy az akadémiai értékekből kiábrándult hallgatóknak (Pusztai 2011) nevezi, de rokoníthatók a „forever young” (Szabó 2012) vagy a „létező” hallgatói típussal is (Nyüsti & Ceglédi 2010). A párhuzamba vonás azonban óvatosan kezelendő, mivel a közömbös-tékozlók értékítéleteire csak eddigi eredményeikből következtethetünk, amely szerint alacsonyabb bemeneti eredményességgel vágnak neki a felsőoktatásnak. Értekezésünkben nem célunk jellemrajzot adni róluk, a reziliensigéretetek kontrollcsoportjaként kezeljük őket.

Beszédes az a nagyságbeli különbség, ami a sodródó és a közömbös-tékozló csoportok között fennáll: csak kevéssel bírnak jobb eredményekkel a közömbös-tékozlók, mégis többen jelennek meg a felsőoktatásban, majdnem háromszor annyian, mint a sodródók. Ez

bizonyítéka lehet annak, hogy a hátrányosabb helyzetű csoportok nem felvételiznek és/vagy nem nyernek felvételt, ha nincs kellő eredményesség a hátuk mögött, míg a kedvezőbb társadalmi helyzetben lévők esetében a családi nyomás/ösztönzés a gyengébb teljesítmény ellenére is a felsőoktatásba kényszeríti/küldi őket.

A négy csoport összehasonlítását varianciaanalízissel, kereszttábla elemzéssel, az alul- és felülreprezentált cellák azonosítását az adjusztált sztenderdizált reziduális értékek (Agresti 2002) figyelembe vételével végeztük el. Ahol szükséges volt, adatredukciót hajtottunk végre. A többitemes, folytonos változókból álló kérdéssorok által feltárandó jelenségek mögötti struktúrát faktoranalízisek segítségével tapintottuk ki.

Az eredmények tézisszerű felsorolása

Első, a bekerülés rezilienciájára vonatkozó hipotézisünket nem erősíthetjük meg egyértelműen. Ha a nyerteseket tekintettük viszonyítási alapnak, akkor a felsőoktatásig juttató erők után nyomozva összességében inkább halvány, mint markáns fogódzókra bukkantunk a reziliensigéreték családi és középiskolai útravalóját illetően. Lemaradásuk egyértelmű és látványos a nyertesekhez, de több esetben a közömbös-tékozlókhoz képest is az olyan mérvadó, a későbbi fejlődés ívét meghatározó tényezőkben, mint a 6-8 osztályos gimnázium előnyeinek élvezése, a különórák igénybe vétele, a könyvet forgató családtagok, a szülők értelmiségi törődése, a belépéshez szükséges családi példa és anyagi háttér, valamint a pszichológiai reziliencia értelmiségi léthez és/vagy vezetői habitushoz köthető egyes elemei. Ha azonban a felsőoktatásban tapasztalható átlagos arányokat tekintettük viszonyítási alapnak, azt láttuk, hogy a reziliensigéreték ebben a származási háttérüktől eltérő közegben „helytállnak”, holott társadalmi háttérük alapján másfajta források lettek volna jósolhatók számukra. Ezen a szemüvegen keresztül a felsőoktatásig eljuttató atipikus erőként beszélhetünk például a szülők általános törődéséről (amely értelmiségi tartalom nélkül, önmagában is fontos hajtóerő – pl. Reay et al. 2009, Pusztai 2004b, Ceglédi 2012), a nem kiugróan sérült családszerkezetről, a könyvet forgató anyákról, a baráti példákról és szülői vagy tanári tanácsokról/nyomásról mint a belépést ösztönző tényezőkről, a reziliensigéreték saját olvasottságáról, pszichológiai rezilienciájuk egyes elemeiről, valamint a kapcsolatépítés fontosságának átlagos szintű felismeréséről a belépéskor. Ezek alapján egy összetett támogató hálót láthatunk, amelyben a reziliencia szakirodalmában említett komponensek együtt szerepelnek: család, kortársak, tanárok, saját hozomány.

A felsőoktatás belső rétegzettségét vizsgáló második hipotézisünk megerősítést nyert, bár a kis elemszámok miatt csak tájékoztató jellegűek lehetnek következtetéseink. Az orvosi, az egyetemi közgazdasági és a gyógyszerésztudományi képzés szinte csak a legtehetségesebbeket (a reziliensigéreteket) engedi be a hátrányosabb helyzetűek közül, de az ő arányuk itt is elmarad a nyertesekétől. A jog, valamint a gazdasági és vidékfejlesztési képzés semleges ezen a területen, míg az egyetemi természettudományi és technológiai képzésben a reziliensigéreteket a közömbös-tékozlók kárára szereztek kiugró arányban felvételi helyeket. A főiskolai és egyetemi karok közötti választásban is láthatók a felsőoktatás belső rétegzettségének nyomai: a reziliensigéreteket a főiskolai képzések irányába torlódnak.

Harmadik, a hallgatóévek egyenlőtlenségeire vonatkozó hipotézisünk megerősítést nyert. A reziliensigéreteket tanulmányi bevonódásban meghaladják ugyan a nyerteseket, és hozzájuk hasonló mértékben fogékonyak a felsőoktatás manifeszt céljaihoz közelebb eső extrakurrikuláris lehetőségekre, de lemaradnak tőlük a felsőoktatáshoz fűződő előnyök értelmiségiekre jellemző kiaknázásában. A nyertesek által kifizetett plafon alatt rekednek az akadémiai és szakértelmiségi eredményesség egyes mutatóiban, a nyelvvizsgázottságban, valamint az értelmiségi tartalmú hallgatói és oktatói kapcsolatokban. A nyertesek olyan tükröt mutatnak, amely a hasonló eredményességgel belépőktől várható a felsőoktatásban. A reziliensigéreteket hozzájuk mért lemaradásában a felsőoktatásba kúszó társadalmi egyenlőtlenségek érhetők tetten.

Negyedik hipotézisünk azt feltételezte, hogy ezek a felsőoktatásba kúszó egyenlőtlenségek a hallgatóléten túl is megjelennek. Eredményeink arra világítottak rá, hogy eltérő következtetéseket vonhatunk le a tényleges lehetőségek és az attitűdök szintjén. Míg attitűdjeik alapján inkább sikereket jósolhatunk a reziliensigéreteket számára, addig behatárolt lehetőségeik inkább az egyenlőtlenségek várható felülkerekedésére utalnak a hallgatóléten túli boldogulásuk során. Az attitűdök szintjén tapasztaltak szerint a felelős értelmiségi szerepre felkészült, stabil erkölcsi tartással rendelkező, a munka világában jelenlévő normák betartására nyitott potenciális munkavállalókként és állampolgárokként jellemezhetjük őket. Szűkös lehetőségeik bizonyítéka, hogy tanév közbeni munkavégzésük távolabb áll későbbi karrierjüktől, hiszen inkább pénzkereső célzattal vagy a családi gazdaságba besegítendő dolgoznak, továbbá munkáik szakhoz illeszkedése is gyengébb. Ez az eredmény ugyanakkor nem feltétlenül jelenti a későbbi sikerek aláásását, hiszen nem kizárt, hogy a munkavégzés számos előnyét élvezhetik annak szakjukhoz való illeszkedése nélkül is. Meglepő, hogy önkéntes munkát is ők végeznek gyakrabban, ami a felsőoktatási évek alatti

készséggyűjtögetés és kapcsolatépítés szempontjából egyértelműen pozitív hozadékat jelent. A magasabb szintű képzések kevésbé vonzzák őket, ami az élethosszig tartó tanulással szembeni elkötelezettségük hiányára vagy behatárolt lehetőségeik felismerésére is utalhat.

Eredményeink összességében arra hívják fel a figyelmet, hogy a belépéskor tapasztalt reziliencia csak ígéret marad, mert a reziliensigéret a kurrikuláris megfelelésbe szűkülve használják a felsőoktatást, s a nyertesekhez képest plafonálódnak a hallgatóévek tartalmas kiaknázását jelentő tevékenységekben. A társadalmi egyenlőtlenségek élesednek a felsőoktatásban.

Nyilvántartási szám: DEENK/414/2017.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Ceglédi Tímea
Neptun kód: RCRMU9
Doktori Iskola: Humán Tudományok Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10043268

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű könyvek (4)

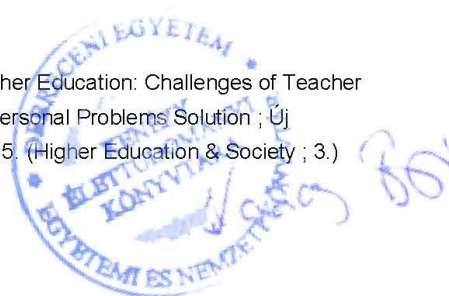
1. Szerk. Pusztai, G., Bocsi, V., **Ceglédi, T.**: A felsőoktatás (hozzáadott) értéke: közelítések az intézményi hozzájárulás empirikus megragadásához. Partium :, Nagyvárad :, 371 p., 2016. (Felsőoktatás - társadalom ; 6.) ISBN: 9789631254471
2. Szerk. Pusztai, G., **Ceglédi, T.**: Szakmai szocializáció a felsőoktatásban. A pedagógusképzés kihívásai a Kárpát-medencében. Partium Kvk. :, Nagyvárad, 341 p., 2015. (Felsőoktatás & Társadalom ; 2.) ISBN: 9789631233988
3. Szerk. **Ceglédi, T.**, Gál, A., Nagy, Z.: Határtalan oktatáskutatás: Tanulmányok a 75 éves Kozma Tamás tiszteletére. DE Felsőoktatás-kutató és Fejlesztő Központ, Debrecen, 312 p., 2014. (Régió és oktatás, ISSN 2060-2596 ; 9.) ISBN: 9789630889957
4. Szerk. Kozma, T., **Ceglédi, T.**: A Partium esete. Center for Higher Education Research and Development, Hungary, Debrecen, 338 p., 2010. (Régió és oktatás, ISSN 2060-2596 ; 7.) ISBN: 9789634734093

Idegen nyelvű, hazai könyvek (1)

5. Szerk. Pusztai, G., Hatos, A., **Ceglédi, T.**: Third Mission of Higher Education in a Cross-Border Region. CHERD-Hungary, Debrecen, 199 p., 2012. (Educational Research in Central and Eastern Europe, ISSN 2063-8477 ; 1.) ISBN: 9789634735991

Idegen nyelvű, külföldi könyvek (1)

6. Szerk. Pusztai, G., **Ceglédi, T.**: Professional Calling in Higher Education: Challenges of Teacher Education in the Carpathian Basin. Partium Press ; Personal Problems Solution ; Új mandátum Kiadó, Nagyvárad; Budapest, 186. p., 2015. (Higher Education & Society ; 3.) ISBN: 9789631234015

Magyar nyelvű könyvrészletek (14)

7. **Ceglédi, T.**: Tapasztalatszerzés vagy anyagi kényszer? Reziliens-ígéretek hallgatói munkavégzése.
In: Fiatal felnőttek iskolai és társadalmi inklúziójának támogatása. Szerk.: Hüse Lajos, Molnár Erzsébet, Evangélikus Roma Szakkollégium, Nyíregyháza, 109-128, 2017, (Szakkollégiumi Tudástár ; 4.) ISBN: 9789631293821
8. Bocsi, V., **Ceglédi, T.**: Az intézményi hatások jellegzetességei szakértői és hallgatói szemszögből.
In: A felsőoktatás (hozzáadott) értéke : Közelítések az intézményi hozzájárulás empirikus megragadásához. Szerk.: Pusztai Gabriella, Bocsi Veronika, Ceglédi Tímea, Partium ; PPS ; Új Mandátum, Nagyvárad ; Budapest, 13-32, 2016, (Felsőoktatás - Társadalom ; 6.) ISBN: 9789631254471
9. **Ceglédi, T.**, Bordás, A., Kardos, K.: Egyről a kettőre vagy nulláról a háromra? Szakkollégiumok intézményi hatása.
In: A felsőoktatás (hozzáadott) értéke : Közelítések az intézményi hozzájárulás empirikus megragadásához. Szerk.: Pusztai Gabriella, Bocsi Veronika, Ceglédi Tímea, Partium ; PPS ; Új Mandátum, Nagyvárad ; Budapest, 302-316, 2016, (Felsőoktatás - Társadalom ; 6.) ISBN: 9789631254471
10. **Ceglédi, T.**: Reziliensígéretek és oktatói kapcsolataik a felsőoktatásban.
In: Új kutatások a neveléstudományokban 2015. Szerk.: Tóth Péter, Holik Ildikó, MTA Pedagógiai Tudományos Bizottsága : Óbudai Egyetem : ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 139-150, 2016
11. **Ceglédi, T.**, Cziráki, S., Harsányi, S. G., Tóbi, I.: A Tehetségek útja kutatás eredményeinek bemutatása.
In: A fejlesztések eredményei és a jövő stratégiái az oktatásban : XVII. Országos Közoktatási Szakértői Konferencia : [Hajdúszoboszló, 2015. október 6-8.]. Szerk.: Kónyáné Tóth Mária, Molnár Csaba, Suliszerviz Oktatás és Szakértői Iroda : Suliszerviz Pedagógiai Intézet, Debrecen, 262-272, 2015. ISBN: 9789638914460
12. **Ceglédi, T.**: Egy alkalmazott eredményesség koncepció és annak hatása a szakkollégiumok társadalmi zártságára.
In: Ki eredményes a felsőoktatásban? Szerk.: Pusztai Gabriella, Kovács Klára, Partium Könyvkiadó, Personal Problems Solution, Új Mandátum Kiadó, Nagyvárad; Budapest, 9-24, 2015. ISBN: 9786068156699
13. **Ceglédi, T.**: Kik lesznek a jövő pedagógusai?: Felsőoktatás és társadalmi egyenlőtlenségek: Reziliens pedagógusjelöltek.
In: Szakmai szocializáció a felsőoktatásban. Szerk.: Pusztai Gabriella, Ceglédi Tímea, Partium Kvk., Personal Problems Solution, Új Mandátum Könyvkiadó, Nagyvárad; Budapest, 116-135, 2015. ISBN: 9789631233988

14. **Ceglédi, T., Szabó, A. É.**: Középiskolások és hallgatók az árnyékkutatásban.
In: Határtalan oktatáskutatás : Tanulmányok a 75 éves Kozma Tamás tiszteletére. Szerk.:
Ceglédi Tímea, Gál Attila, Nagy Zoltán, DE FKFK, Debrecen, 257-274, 2014, (Régió és
oktatás, ISSN 2064-6046 ; 9.) ISBN: 9789630889957
15. **Ceglédi, T.**: Oktatói szerepek a debreceni szakkollégiumokban.
In: Képzők és képzettek pillanatfelvételek a 21. század tanárképzéséről és tanáráról. Szerk.:
Németh Nóra Veronika, Belvedere Meridionale, Szeged, 155-178, 2014. ISBN:
9786155372155
16. **Ceglédi, T., Fónai, M.**: Szakkollégiumok rekrutációja a Partiumban.
In: Kopogtatás nélkül. Szociológiai tanulmányok Szekeres Melinda 70. születésnapjára.
Szerk.: Csoba Judit, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 129-154, 2014. ISBN:
9789633184370
17. Fónai, M., **Ceglédi, T., Márton, S.**: A Debreceni Egyetemen végzett DETEP-es hallgatók
véleménye a programról, és munkaerő-piaci életútjuk néhány vonása.
In: A Debreceni Egyetem "Diplomás pályakövető Rendszerének" főbb eredményei és
tapasztalatai, 2010-2011. Szerk.: Fónai Mihály, Szűcs Edit, Debreceni Egyetemi Kiadó-
Debreceni University Press, Debrecen, 62-73, 2012
18. Bordás, A., **Ceglédi, T.**: A debreceni szakkollégiumok mint a tudásmegosztó és tudásteremtő
tanulóközösségek színterei.
In: Egyetemi élethelyzetek : Ifjúságszociológiai tanulmányok. Szerk.: Dusa Ágnes, Kovács
Klára, Nyüsti Szilvia, Márkus Zsuzsanna, Sörös Anett, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen,
9-52, 2012. ISBN: 9789633182277
19. Nyüsti, S., **Ceglédi, T.**: A három versengő dimenzió: Kísérlet hallgatói típusok kialakítására a
tanulás, a szabadidő és a munka dimenziója mentén.
In: Régió és oktatás : A Partium esete. Szerk.: Kozma Tamás, Ceglédi Tímea, CHERD-
Hungary, Debrecen, 93-101, 2010, (Régió és oktatás, ISSN 2060-2596 ; 7.) ISBN:
9789634734093
20. Fényes, H., **Ceglédi, T.**: Fiúk és lányok iskolai eredményességének különbségei.
In: Interdiszciplináris pedagógia, tanárok, értelmiségiek : a VI. Kiss Árpád Emlékkonferencia
előadásainak szerkesztett változata : Debrecen, 2009. szeptember 18-19. / [szerk. Buda
András, Kiss Endre], Kapitális Kft., Debrecen, 276-285, 2010, (Kiss Árpád Archivum
könyvsorozata, ISSN 1587-1150 ; 6.) ISBN: 9789634734109

Idegen nyelvű, hazai könyvrészletek (1)

21. Gyórbíró, A., **Ceglédi, T.**: Insight into the Hungarian and Romanian Talent Care System in Higher
Education - a Legal Approach.
In: Third Mission of Higher Education in a Cross-Border Region. Ed.: by Gabriella Pusztai,
Adrian Hatos, Tímea Ceglédi, CHERD-Hungary, Debrecen, 63-79, 2012, (Educational
research in Central and Eastern Europe, ISSN 2063-8477 ; 1.) ISBN: 9789634735991

Idegen nyelvű, külföldi könyvrészletek (2)

22. **Ceglédi, T.**: Resilient Teacher Education Students: Social Inequalities in Higher Education.
In: Professional Calling in Higher Education. Eds.: Gabriella Pusztai, Tímea Ceglédi, Partium Press ; Personal Problems Solution ; Új mandátum Kiadó, Nagyvárad; Budapest, 61-75, 2015. ISBN: 9789631234015
23. **Ceglédi, T.**, Fónai, M.: Who enters?: former achievement and social background of students in colleges for advanced studies.
In: Students in cross-border region : higher education for regional social cohesion. Ed.: Zoltán György, Zoltán Nagy, University of Oradea Press, Oradea, 107-131, 2013. ISBN: 9786061009923

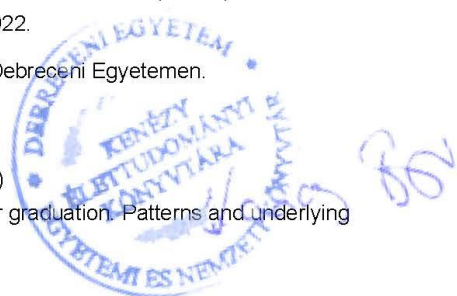
Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (8)

24. **Ceglédi, T.**, Tóbi, I., Harsányi, S. G.: Reziliens hallgatók és szakkollégiumi felvételi szelekció.
Educatio. 3, 359-371, 2016. ISSN: 1216-3384.
25. **Ceglédi, T.**: Reziliens életutak, avagy A hátrányok ellenére sikeresen kibontakozó iskolai karrier.
Szociol. Szle. 22 (2), 85-110, 2012. ISSN: 1216-2051.
26. Fónai, M., **Ceglédi, T.**, Györbíró, A.: Tehetséggondozás és társadalmi kohézió: tehetséggondozó intézmények a Debreceni Egyetemen és a Partiumi Keresztény Egyetemen.
PO-HERJ. 2, 120-128, 2012. ISSN: 2062-9605.
27. Nyüsti, S., **Ceglédi, T.**: Vándorló diplomások, diplomáért vándorlók: Elvándorlási mintázatok és azok magyarázata a felsőfokú tanulmányok és a végzés utáni letelepedés során.
Frissdiplomások. 2011, 173-207, 2012. ISSN: 2063-9422.
28. **Ceglédi, T.**, Nyüsti, S.: "A jók mennek el?": Szelektív elvándorlás Hajdú-Bihar megye felvételizői körében.
Felsőokt. Műh. 2011 (4), 95-117, 2011. ISSN: 1789-1922.
29. Bordás, A., **Ceglédi, T.**, Németh, N. V., Szabó, A.: "Az egyetem embert képez, nem munkaerőt": Diplomás pályakövetés oktatói szemmel.
DE "DPR" főbb eredm. tap. 2010-2011, 62-73, 2011. ISSN: 2063-2886.
30. Kozma, T., Gál, A., **Ceglédi, T.**: A bolognai folyamat megvalósulása Közép-Európában.
Felsőokt. Műh. 2010 (3), 69-78, 2010. ISSN: 1789-1922.
31. **Ceglédi, T.**: Hátrányos helyzetű tehetséges hallgatók a Debreceni Egyetemen.
Educatio. 4, 597-604, 2008. ISSN: 1216-3384.

Idegen nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (1)

32. Nyüsti, S., **Ceglédi, T.**: Migrating graduates, migrating for graduation. Patterns and underlying causes of migration for study and after graduation.
Hung. grad. 2011, 169-203, 2013. ISSN: 2063-9732.

Idegen nyelvű tudományos közlemények külföldi folyóiratban (1)

33. Fónai, M., Márton, S., **Ceglédi, T.**: Recruitment and professional image of students at one of the regional universities in Hungary.
J. Soc. Res. Policy. 2 (1), 32-51, 2011. ISSN: 2067-2640.

További közlemények

Magyar nyelvű könyvek (2)

34. Pusztai, G., **Ceglédi, T.**, Bocsi, V., Kovács, K., Dusa, Á. R., Márkus, Z., Hegedűs, R.:
Pedagógusjelöltek oktatásszociológiai vizsgálata II. Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központja, Debrecen, 160 p., 2015. (CHERD Műhelytanulmányok) ISBN: 9786158007726
35. Pusztai, G., Kovács, K., **Ceglédi, T.**, Dusa, Á. R., Hegedűs, R.: Pedagógusjelöltek oktatásszociológiai vizsgálata I. Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központja, Debrecen, 89 p., 2014. (CHERD Műhelytanulmányok) ISBN: 9786158007719

Magyar nyelvű könyvrészletek (7)

36. **Ceglédi, T.**: Munka és eredményesség.
In: Család és karrier. Egyetemi hallgatók jövőtervei / Bacskai Katinka, Bocsi Veronika, Ceglédi Tímea, Dusa Ágnes, Engler Ágnes, Fényes Hajnalka, Emberi Erőforrások Minisztériuma Család- és Ifjúságügyért Felelős Államtitkárság, Budapest, 38-46, 2017.
37. Pusztai, G., Bocsi, V., **Ceglédi, T.**: A felsőoktatás hozzáadott értéke közép-európai kontextusban.
In: A felsőoktatás (hozzáadott) értéke : Közelítések az intézményi hozzájárulás empirikus megragadásához. Szerk.: Pusztai Gabriella, Bocsi Veronika, Ceglédi Tímea, Partium ; PPS ; Új Mandátum, Nagyváradi, Budapest, 7-12, 2016, (Felsőoktatás - Társadalom ; 6.) ISBN: 9789631254471
38. **Ceglédi, T.**: Felzárkóztató programok hatásvizsgálata.
In: Felzárkóztatás, hatásvizsgálatok. Szerk.: Györgyi Zoltán, OFI, Budapest, 39-62, 2015. ISBN: 9789636828875
39. Pusztai, G., **Ceglédi, T.**: Pedagógushallgatók Kelet-Közép-Európában.
In: Szakmai szocializáció a felsőoktatásban. A pedagógusképzés kihívásai a Kárpát-medencében. Szerk.: Pusztai Gabriella, Ceglédi Tímea, Partium Kvk., Personal Problems Solution, Új Mandátum Könyvkiadó, Nagyváradi, Budapest, 7-12, 2015, (Felsőoktatás & Társadalom ; 2.) ISBN: 9789631233988

40. **Ceglédi, T.**: "Itt senki nem kíváncsi rá, hogy mi történik": Pedagógus-továbbképzések a képzők szemszögéből (Esettanulmány).
In: Erők és eredők. A pedagógusok munkaerő-piaci helyzete és szakmai továbbfejlődése: nemzetközi kitekintés és hazai gyakorlat. Szerk.: Sági Matild, OFI, Budapest, 159-232, 2011, (Tények és érvek, ISSN 1785-1432) ISBN: 9789636826833
41. Andl, H., Bordás, A., **Ceglédi, T.**, Dominek, D. L., Molnár-Kovács, Z., Tózsér, Z.: Az ONK mint szakmai tanuló közösség: az "ONK 2010" kutatás eredményeinek összefoglalása.
In: Új kutatások a neveléstudományokban : törekvések és lehetőségek a 21. század elején. Szerk.: Kozma Tamás, Perjés István, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 345-364, 2011, (Új kutatások a neveléstudományokban, 2062-090X)
42. **Ceglédi, T.**, Pusztai, G.: Kisványodi Általános Iskola.
In: Beiskolázás és továbbhaladás: szabályozás és megvalósulási utak. Szerk.: Imre Anna, OFI, Budapest, 194-208, 2011, (Tények és érvek, ISSN 1785-1432)

Idegen nyelvű, külföldi könyvrészletek (2)

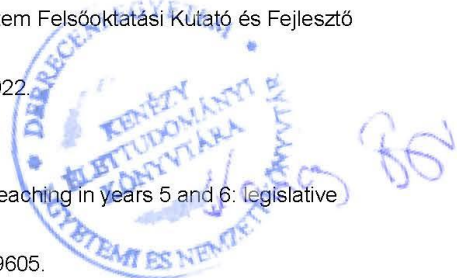
43. Pusztai, G., **Ceglédi, T.**: Teacher Education Students in Central and Eastern Europe.
In: Professional Calling in Higher Education / eds Gabriella Pusztai, Tímea Ceglédi, Partium Press ; Personal Problems Solution ; Új mandátum Kiadó, Nagyvárad; Budapest, 7-11, 2015. ISBN: 9789631234015
44. Pető, I., **Ceglédi, T.**: Attitudes toward SEN students among Hungarian teachers.
In: Higher education in the Romania-Hungary cross-border cooperation. Eds.: Kozma Tamás, Bernáth Krisztina, Partium Press & Center for Higher Education Research and Development, Oradea; Debrecen, 105-116, 2012. ISBN: 9786068156415

Magyar nyelvű közlemények hazai folyóiratban (3)

45. Pető, I., **Ceglédi, T.**: A pedagógusok SNI-vel szembeni attitűdje SACIE-vel mérve.
Iskolakultúra. 22 (11), 66-82, 2012. ISSN: 1215-5233.
46. Pusztai, G., **Ceglédi, T.**, Nyüsti, S., Bocsi, V., Madarász, T.: Láthatatlanok? Létezők?
Közönyösek?: hallgatói szocializáció ma.
Educatio. 20 (2), 271-280, 2011. ISSN: 1216-3384.
47. Bordás, A., **Ceglédi, T.**: Bemutatkozik a Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központja.
Felsőokt. Műh. 2010 (1), 95-98, 2010. ISSN: 1789-1922.

Idegen nyelvű közlemények hazai folyóiratban (1)

48. Imre, A., **Ceglédi, T.**, Kállai, G., Kasza, G.: Non-subject teaching in years 5 and 6: legislative changes and institutional implementation routes.
Hung. Educ. Res. J. 3 (1), 28-41, 2013. ISSN: 2062-9605.

Egyéb folyóiratközlemények (2)

49. **Ceglédi, T.**, Németh, N. V.: Az oktatáson innen, a "Partiumon" túl.

Educatio. 2009 (4), 557-560, 2009. ISSN: 1216-3384.

50. Németh, N. V., **Ceglédi, T.**: Pusztai's "Region and Education III: Education and Church in Central-and Eastern-Europe at First Glance" and "Region and Education IV: Religion and Values in Education in Central and Eastern Europe": Book Review.

Relig. East. Eur. 29 (2), 38-39, 2009. ISSN: 1069-4781.

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudományometriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2017.12.15.

